سازدانی کەرەستەی ژیان

زیندوی کوڕی بێدار لە پێستو کەوڵی ئاژاڵگەلێ کەسەری بڕیبونو لە ئەندامیان کۆڵیبوەوە جلکو سۆڵو کاڵەو کەوشی، بۆ خۆی سازداو لەبەری کردو دەیکردەپێو لەئەلیاف، ریسمانیو لەجەگەنەکان حەسیرو چتو مەکی پێداویستی تریشی وەکوداسو گولمێخ، چەکوچو گوریسو رەشکە، گۆرەویو پوزەوانی سازکردو کەمکەم لەهەنگو پەرەسلێرکە، خانوسازدان فێربو.

وەهەندێ لە باڵندەکانو چوارپێیکانی، ماڵی کرد تا لە کارو باردا یارمەتی بدەن.

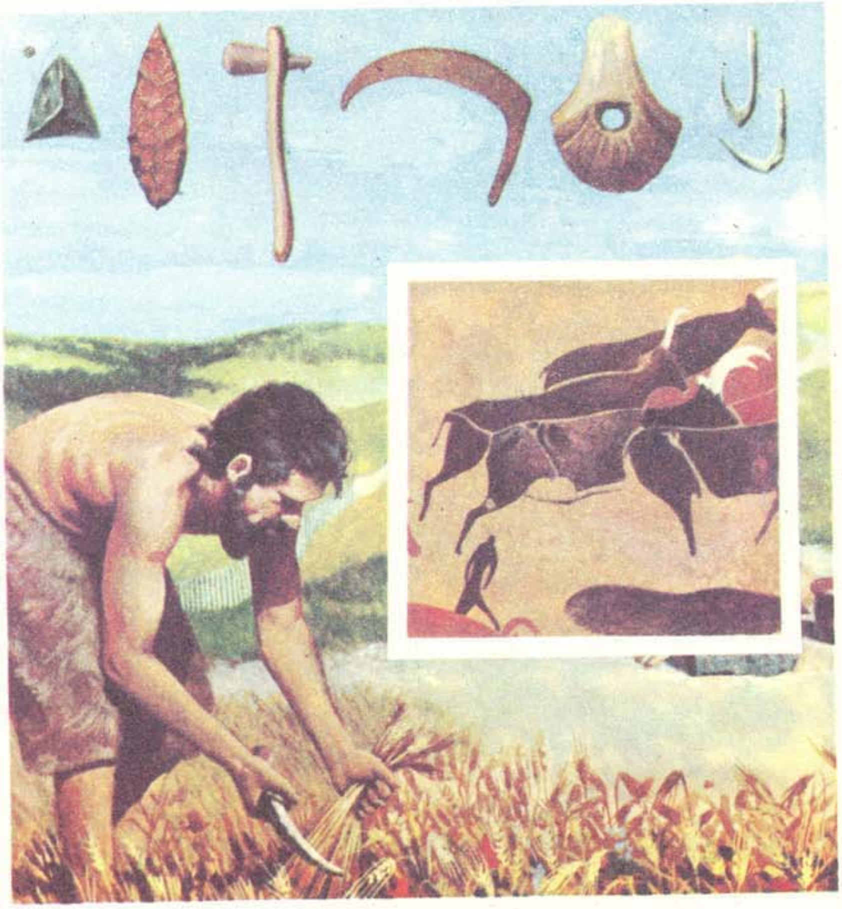

ناسینی جیهان

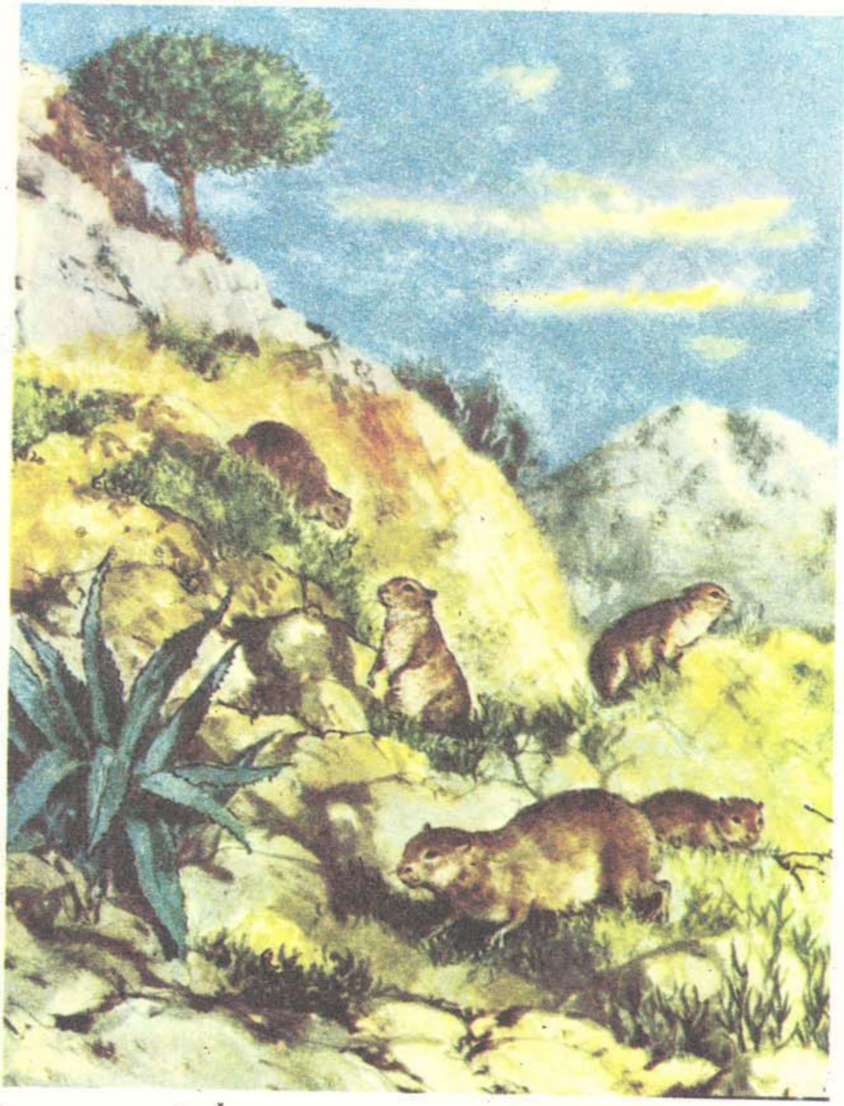

زیندوی کوڕی بێدار کە تائەودەمە سەبارەت بەئـاژاڵ زۆری سـەرنج دابـوو، ئەمجار هات ئاژاڵ، گیا، گوڵ، کان، بەرد، خاک، ئاو، بوخار، بەرق، تەرزە، دوکەڵو شەونمیدا بەرتوێژینەوەو پێکەوە بەراوردی کردن دیتی هەر کامە تـایبەتمەندی خۆیان بۆ هەیەو کردەوەو بزوتنیان جار،یەکەو جارجارەش دژبەیەکن، جار بەجار ئەوانەی لەهەندێ چتدا ها و بەش، ئەدیو جاری وایش هەبو، لێک جیاواز بون، لە بەر خۆیەوە وتی: هەر چەندە ئەمانە بونەوەرگەلێکی جیان.

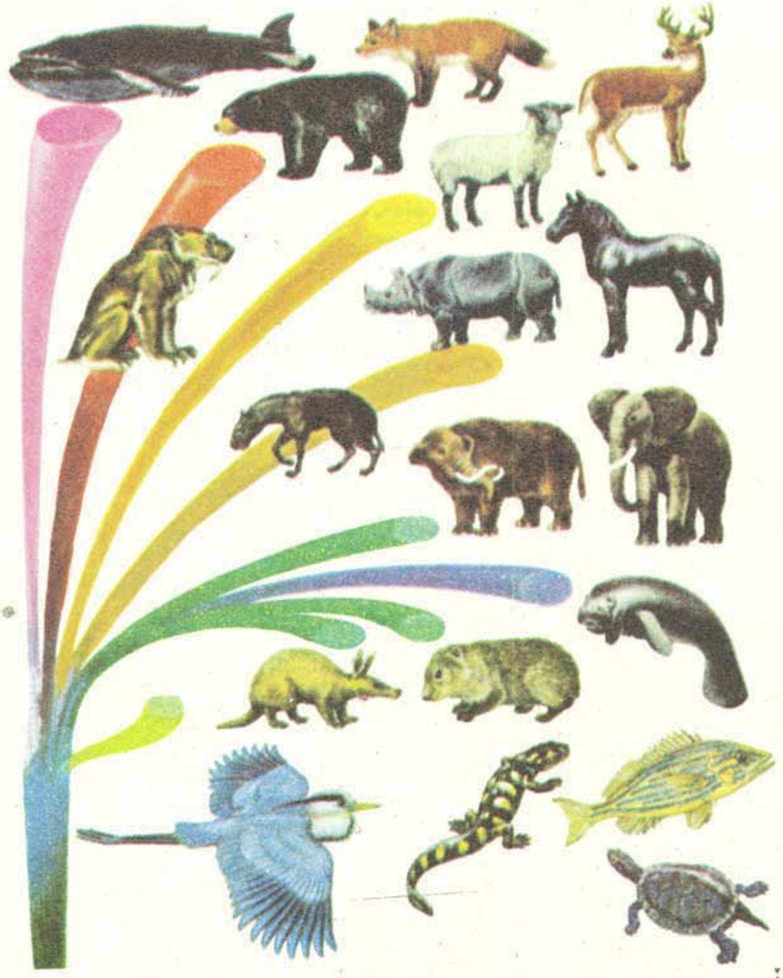

بەڵام جیایش نین، لەحوکمی یەکدان، جیایی ئەوان لەکردەوەیاندایە، رۆحی بون لەتاکەتاکی هەرنەوعێکدا یەک چتەو هۆی جیاوازی ئەوە یەکە بەسەر دڵ گەلی جیاجیادا بەشکراوە، ئەگەر بتوانرێ هەمویان لە شوێنێکدا کۆبکرێنەوەو بیان رێژنە نێو شتێکەوە هەمو دەبنە تاقەشتێک، هەر وەکو ئاوێ کە لەکاسەو گڵێنەی جیاجیا دابێ ئەگەر هەموی لە گۆزەڵەیەک بکرێ، تێ دەگەین کەئاوەکە،چ جیا بن،یا پێکەوە بن، یەک چتن.لەوە بەدوا هەمو جۆرە ئاژالێکی لەهزری خۆیدا حازر دەکردو کاتێ جوان بیری لێدەکردنەوە، هەمویانی بەرانبەر ئەدی، چونکا ئەی زانی هەمو حیسس یان هەیە، خۆراک دەخۆن، دەرۆن، زاو زو دەکەن. لەهەمان کاتدا کە ئاژاڵەکان لەزۆر لاوە هاو بەشن، هەر نەوعێکیش بۆ خۆی تایبەتمەندی بەخۆیان هەیە، لێرەوە لەهزری خۆیدا ئەوانەی تەشبیە کردوە،بەئاوی کە لەدیزەو گۆزەی جیاجیادایە، کە هەندێ لەوانە ساردترن، کەچی هەمویان لەبنەرەتا یەکێکن.

هەمو جۆرە گیاو گوڵێ:

ئەوسا ئاژاڵو گوڵو گیای پێکەوە هەڵسەنگاند، لەهەڵدانو خواردن، ئەوانی بەیەکسان دی، بەم جیاوازیە کە ئاژاڵ لەبابەت هەست، بزوتنو دەرکەوە، لەگوڵو گیا بانترە.

ئەم هاوبەشیو جیاوازی ئاژاڵو گوڵو گیایە هەروەک ئاوێکە،بو بێتە دو بەش، بەشێ بوبێتە سەهوڵو بەشێ ئاوە، جا لەبەر ئەوە گوڵو گیاو ئاژاڵیش لەروانگای ئەودا یەکێ دەنواند.

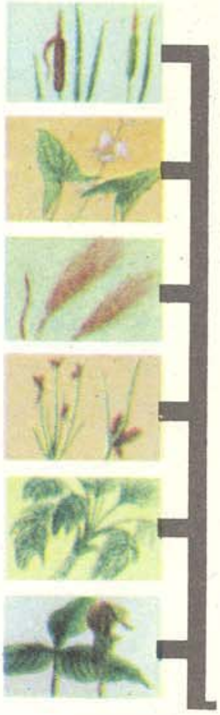

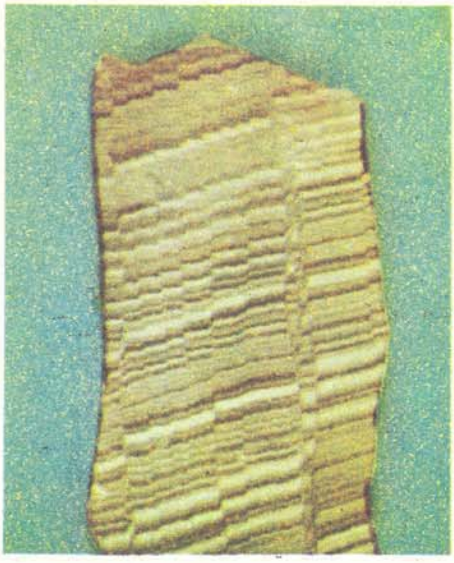

لەپاشان کەوتە لێکۆڵینەوە،لەوشتانەی کەبێ هەستن‌و خۆراک ناخۆن هەڵنادەن، وەبەوردبونەوە لەخاک، ئاو، هەواو،گڕی ئاگر تێ‌گەیی کە هەر جیسمێ دارای ئەندازە، درێژی، قوڵی‌یەو جیاوازیان تێدانیە، مەگەر لەبابەت: ڕەنگ، ساردی، گەرمی، هەروا، زانی کەجیسمی گەرم، ساردو هی‌ساردیش گەرم دادێ، ئاو دەبێتە بوخارو ئەمیش دەبێتە ئاو ئەوەی سوتەمەنیە بەئاگر دەسوتێ‌و ئاوریش دەبێتە خۆڵەمێش‌و گڕو دوکەڵ.

ئەوسا باری پێوەندی گوڵو گیاو ئاژاڵی گرتە بەر چاوە دێری، بەم نەتیژەگەیی کە ئەوانەش جیسمنو درێژی، پانایيو قولاییيان، هەیەو گەرمو سارد ئەبنو دژایەتیان،تەنیا لەکردەوەیەکدایەکە بەکەرەستەی ئاژەڵیو گیاییی، لیان دەردەکەوێ.

دۆزینەوەی دنیای گیان

هەروا روانیە ئاژاڵو گیاندارو بێگیان تێگەیی کەبونی هەریەکە،لەوانەلانی کەم لەدوشت (لەشو گیان) لێکدراوەو ئەمە یەکەم تیشکێبو،کە بۆی رون کردەوە، کەبێجگە لەلەش،گیانیش هەیە زانی کەگیان، لەش بەرێوە دەبا، هەستو دەرکی پێئەدا، شتێ بەوئەداکە لەوانی ترجیای ئەکاتەوەکە: (فەسڵ: جیاکەرەوە، یانەفسی ئاژەڵی ناوە).

هەروا بێگیانان، کان، کە تایبەتمەندی خۆیان هەیە، کە سەرچاوەی بزوتنی تایبەت بەوانە کە (خۆرسک)ی ناوە.

کە رەستەو هۆ

ئەوسا چاوی بەچوارشتی وەک، ئاو، هەوا،ئاورو زەوی کەوت بەوردی سەرەنجیدانو لیانکۆڵیەوە:

لەسەرەتاوە ئاوی گرتە بەرۆردبونەوەو بەم نەتیجەگەیی ئەگەر لیێبگەرێن سارد ئەبێتەوەو ئەدەڵێتە (ئەرواتە) خوارێ، بەلام ئەگەر بەئاگر یابەتینی رۆژ گەرمی بکەن ساردیەکەی تیا ئەچێ. ئەگەر زیاد گەرمیشی بکەن دەبێتە بوخارو بەهەوادا هەڵدەچێتە سەرێ.

زیندوی کوڕی بێدار لەگۆڕانی ئاوو بەدیهاتنی بوخار لە سۆینگەی گەرمادا، بەکورتی نەتیجەی گرت کەهەر بەدیهاتویەکو تازە پەیدا بویەک هۆو بەدی هێنەرێکی هەیە.

لەوە بەدوا هەر شتێکی ئەزمون دەکرد، هەموی بەموتەغەیرو تازە بەدیهاتو، ئەدی،کە نیازیان بە هۆو بەدی هێنەر بوەو هەیە.

لەدەرونیدا سۆزی دنەدەر پەیابو، تابەدیهێنەری بونەوەران بناسێ.

چوار چێوەی ژیان:

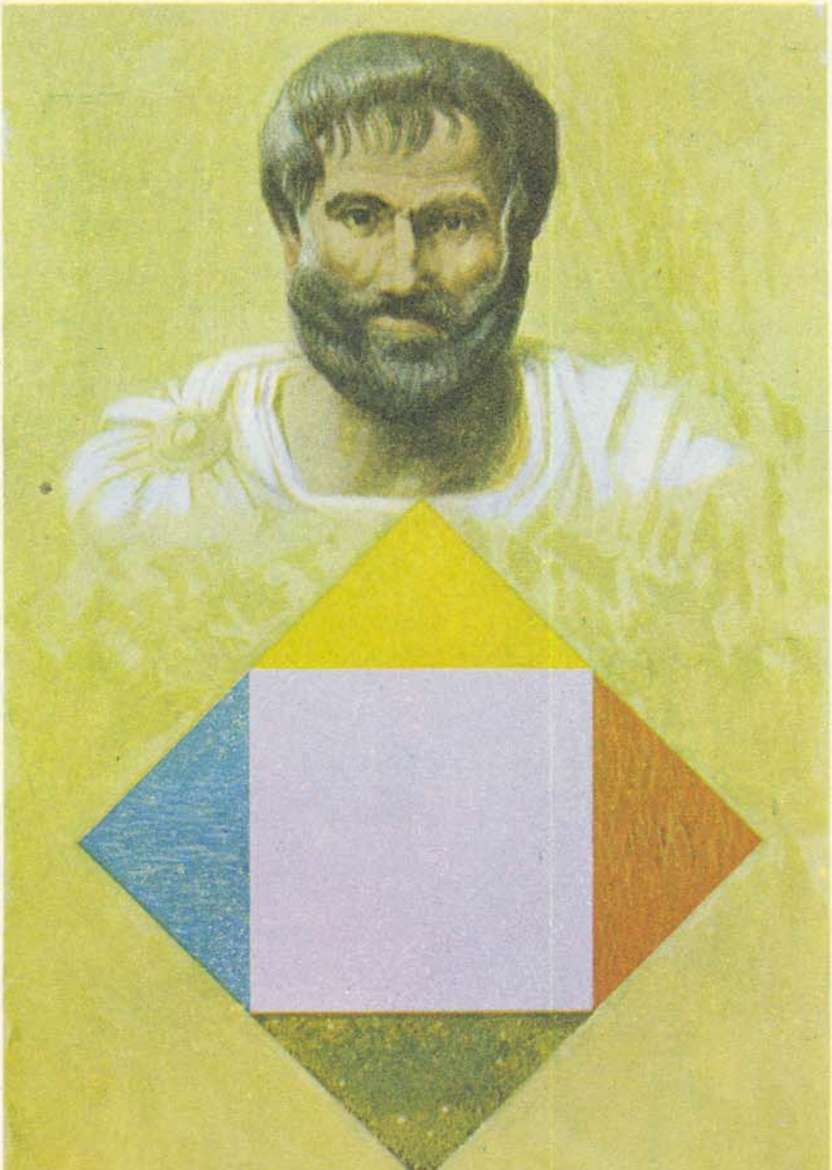

ورد بونەوە لە ئاسمان:

زیندوی کوری بێدار بوە بیستو هەشت ساڵە، جادوای پیاچونەوەو بیرکردنەوە لەو شتانەی دەورو بەری خۆی، بیرو هزری بەرەو ئاسمانو ئەستێرەکانی ئاسمانی راکێشراو لەسەرەتاوە بیرو ئەندێشەی بۆ لای ئەمانەچو:

ئاسمانو ئەستێرەکانیش: درێژیو پانو بەرینیو قولاییان، هەیە.

وەهەرچی ئەم سێ شتەی هەبێ، جیسمە.

جاکەوابێ ئاسمانو ئەستیرەکان جیسمن.

ئەوساکەوتە بیری ئەوە: ئایا ئاسمانو ئەستێرەکان تابێبڕانەوە درێژەیان هەیە، یالەباری درێژایی، پانایيو قولایی بەرتەسکن؟ لەبیرو هزری خۆیدا ئەوانەی لێکدایەوەو بەژیری تێگەیی درێژە بونی بێبڕانەوەی ئاسمانو ئەستێرەکان محالو باتڵە، ئەبێ بەرتەسکو دوابڕان بن، بەسەرنجدانێ وردتر روانیە رۆژ، مانگو ئەستێرەکان، دیتی کە هەمویان لەخۆر هەلاتەوە سەر دەردێننو لەخۆراواوە ئاواو بزر ئەبنو بۆی دەرکەوت کە زەویو ئاسمان گۆییو کورەوین.

هەمیشە دەیروانیە بزوتنی مانگو ئەستێرەکان، تا زۆرێ لەزانستی ئەستێرەناسی فێربو، جا بەهەڵ سەنگاندنی زانستیێ، کە لەبابەت گژو گیاو ئاژاڵو جەماد (گیاندارو بێ‌گیان)ەوەپەیدای کردبو، تێگەیی تەواوی جیهانو ئەوەیهەیە، پێکەوە پێوەندییان هەیەو جیهان وەک ئەنزانێکی گەورەیە کە ئەستێرە گەشەکان، لەجیانی حەواسو ئەنواعی فەلەک،کەپێکەوە لکاون لەباتی ئەندامی ئەونو ئەوەی لەدەرونی فەلەکدایە، وەک چتگە لێکن کە لە زگو ورگی ئاژاڵدان، هەر وەکو لەودا جرو جانەوەرێکی وەک کرم بەدیدێ لە جیهانی گەورەشدا ئینسانو ئاژاڵ دێتە بون.

جیهان بە دیهاتوە:

چون بەیەقین زانی کەپاژی جیاجیای جیهان پێکەوە پێوەندیان هەیە، ئەم پرسیارە، هاتە مێشکی کە ئایا جیهان دوای ئەوەی نەبوە، بەدیهاتوە، نەبونو بونە بون، یاهەمیشە هەبون، پەیداکردنی وەڵام بۆئەم پرسیارە سەختبوە.

بیری بێرە،گەیی کە بونی بێبڕانەوە محاڵەو نابێ،هەر وەکو جیسمی بێ دوابڕان نابێو باتڵە. لەلایێ ترەوە جیهان بەردەوام لەحالێ گۆڕاندایە جا کەوابێ، جیهان بەدیهاتوە.

ئەوسا وتی: ئەگەر جیهان حادیس بێ، دیارە بەدیهێنەری پێدوێ، چون ناگونجێ جیهان هەروا لەخۆوە لە نەبونەوە هاتبێتە بون.

بەدیهێنەری جیهان:

زۆر بەسۆزەوە سەبارەت بەبەدیهێنەری جیهان بیری کردەوەو مێشکی خۆی خستە کارو لەدەرونی خۆیدا وتی: ناگونجێ کەبەدیهێنەر بەهیچ کامە لە حەواس دەرک بکرێ، چونکا ئەگەر بەیەکێ لەحەواس دەرک بکرێ، ئەبێ جیسم بێ وئەگەر جیسم بێ، بەشێکە لە جیهان، ئەمیش تازە بەدیهاتووە،کە نیازیبەبەدیهێنەر ئەبێ، جا ئەگەر بەدیهێنەری دوەم جیسم بێ، ئەویش نیازی بەبەدیهاتوی سێوەم ئەبێو هەروا سێوەم بەچارەم تا بێنیهایەت ئەمەیش خۆی دەبێتە هۆی زنجیرەو تەسەلسول، دیارە ئەمەش باتڵەو نابێ، کە وابێ بەدیهێنەری جیهان جیسمنیە.

پەسنی بەدیهێنەر:

چون زانی جیهان بەدیهێنەرێکی هەیە کە هەمو بونەوران بەوزەو دەسەلاتی ئەوهاتونەتە بون، لەوە بەدوا کەوتە سەرنجدانی بونەوەران، پەی بەسەیرو سەمەرەکانی ئافەرینش بردو لەگەورەیی، هێزو حیکمەتی سازدەری ئەوانەگەیی و زانی کە بونەوەرانێ کەئەونە بەگونجاوی و خونجاوی و سەمەرەیی خولقێندرابن، ئەبێ خولقێنەرێکی خاوەن دەست و کامڵ و بەوزەی هەبێ.

لەژیانیدا هەمو جۆرە ئاژاڵێکی ئەدی کەچلۆن بەهە ریەکە لەوان ئەوەی پێویستە، پێ دراوەو ریگای ژیانی تایبەت، بەخۆیان پێدراوە کە چلۆن لەکەرەستەی خوا پێدراوی کەڵک وەردەگرن و هەروا نەتیجەی گرت کە ئافە ریدگاری بونەوەران، دەهندە ترینی دەهندانەو دڵلاوین ترینی دڵ لاوێنانە.

هەروا کە دەیروانیە هەر بونەورێک، بۆی رون دەبوەوە کە هەریەکە لەوانە جوانی و کەماڵی تایبەت بەخۆیان هەیە، لێرەوە دەیزانی کە خولقێندراو، واجوان و تەواوە، دەبێ، خولقێنەر لەوان مەزنترو تەواو ترو کامڵترو چاترو جوانتربێ، جا کاتێ بیری لە سیفەت و پەسنی کەماڵ دەکردەوە هەموی لەخوا دەزانی و ئەوی لەکەم و کوڕی و خەوش بەپاک و بەرێ دائەنا، چونکا خوا واجبەلوجودەو بونی بونەوەران بەوە، کەوابێ نابێ خەوش و کەم و کوڕی تێدا هەبێ.

مانەوەی گیان:

جا چون تێگەیی کەزاتی بونەوەر تەنیا لەش و لارنیە، کەوتە بیرکردنەوە، لەبابەت رۆح و گیانەوە، کە ئایاگیانیش وەکو لەش تیا ئەچێ یائەمێنێ؟ ئەیزانی هەر جیسمێ کەبیەوێ لە دیمەنێکەوە ئاوەژوی دیمەنێ تر بێ ئەپۆی، نەتیجەی وەرگرت کە هەرچی لەش نەبێ و لەبون و مانەوەی بونی خۆی نیازی بەلەش نەبێ ناپۆی و تیاناچێ، تیاچون بۆ لەشە نەبۆ گیان.

جا کەوابێ هەر کاتێ گیان لە لەش دەربچێ، لەش تیائەچی و گیان ئەمێنێ.

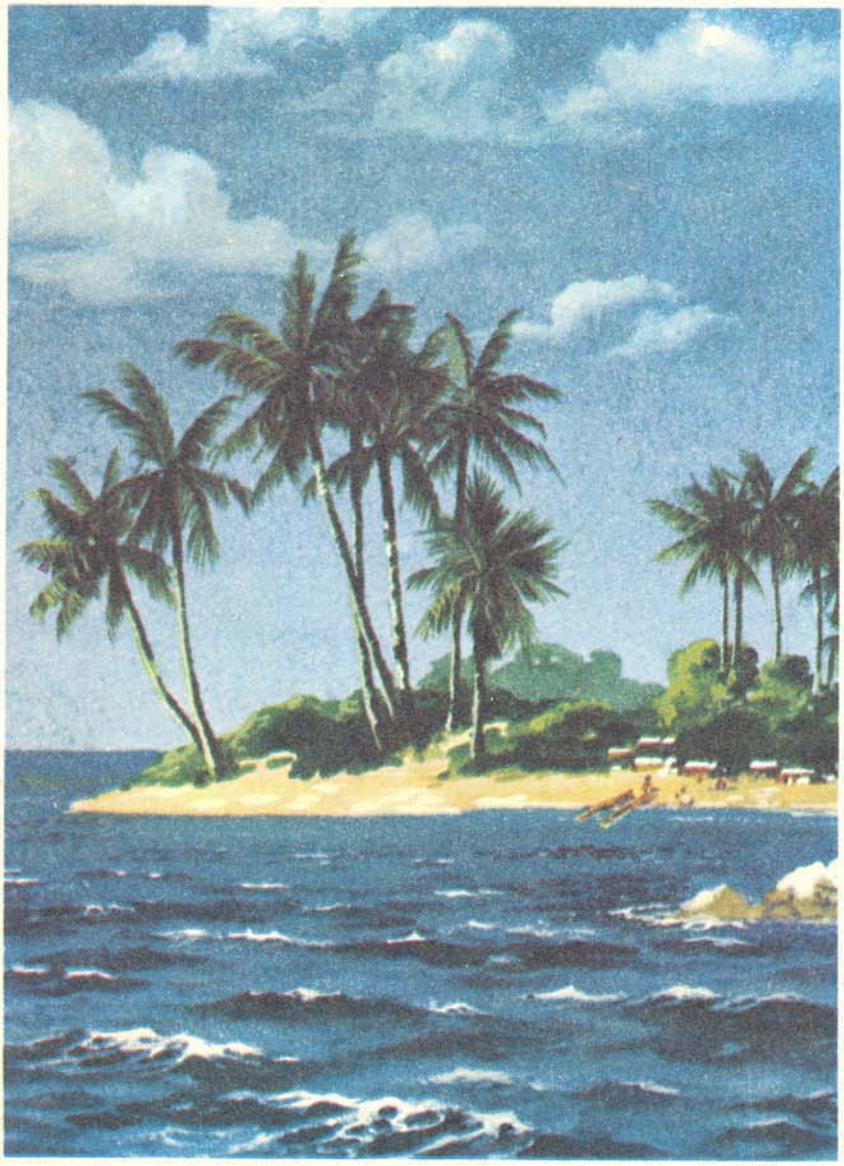

پێوەندی گیان لەگەڵ بەدیهێنەردا

هەروا بڕوای پەیدا کرد کە گیان وەک بەدیهێنەر پاکو بێخەوشە، جا نەتیجەی وەرگرت کە ئەبێ مرۆڤ بکوشێ گیانو رۆحی خاوێن رابگرێو خۆی لەخُوی خراپو خۆبینیو بەدبینی بپارێزێ.

ئەوسا بیری کردەوە کە چبکا تابتوانێ یادی خوا لەمێشکیدا هەمیشە رابگرێ تێگەیی کە خۆ خەریک کردن بەخواردنو خەوتنەوە، ئەبێتە هۆی ئەوە پەردەیەک لە نێوان ئەوو یادی حەقدا بکێشرێو نایش توانێ نەخواو نەخەوێو خۆ بەکارو باری دنیاوە خەریک نەکاچونکا پایەداری گیان، پێوەندی بەوانەوە هەیە.

جا لێبڕا خۆی کونتورۆڵ بکاو زیاد لەپێداویست نەخوا، ئەونە بخوا تاخۆ رابگرێ. وەبۆگەیشتن بەپلەی بەرزی مرۆڤانی وایبەچاک زانی خۆی وەک کاکەشانی ئاسمانی بسازێو لەوان پەیرەوی بکا. لەسەرەتاوە لە بارەی ئەوانەوە کۆڵییەوەو وبەسێ بەش دابەشیکردن:

١ـ کارو کردەوەیەک کە کاکەشانەکان دەیکەن وەک نوردانەوە، گەرم کردن، ئاوکردنە بوخار، سازدانی هەورو ئاوەدانی زەویو زاری وشکانیو بەژو...

٢ـ رەنگدانەوە، پاکبون، نورانی بون، دوری لەلێڵیو شلۆیبون، سوڕان بەدەور خۆو کورەو گۆکانی تردا.

٣ـ کردەوەیەک، کەسەبارەت بەبەدیهێنەری خۆیاندەیکەن، وەک: ئوگرداربون بەبەدیهێنەر، بەرێوەبردنی فەرمانی ئەو، کەزۆر بەرێکیو بەتەکۆزی بەفەرمانی ئەو لەگەڕاندان، تەنیا بەویستی خوا لەسوڕاندن.

زیندوی کوڕی بێدار بۆئەوەی خۆی وەکو شتەکانی نێو هەوای ئاسمانی لێبکا، تێکۆشا لەهەرسێ بارەوە خۆی وەک ئاوان بەکەڵک سازبدا.

لە بابەت یەکەمەوە، خۆی بەئەستۆدار دانا، کە لەکۆمەگ کردنو یارمەتی بەژێر دەستان بکۆشێ بەئاژاڵو پەلەوەران ئازار نەگەیێنیو نیازی نیازداران بەجێ بێنێو گژوگوڵ، باغو بێستان ئاوبدا، ئەگەر لەمبارو بابەتانەوە کەندو کۆسپێک هاتەرێی لای بباو بۆخزمەت کردن بە ئینسانو ئاژاڵو بونەوەران بکۆشێ.

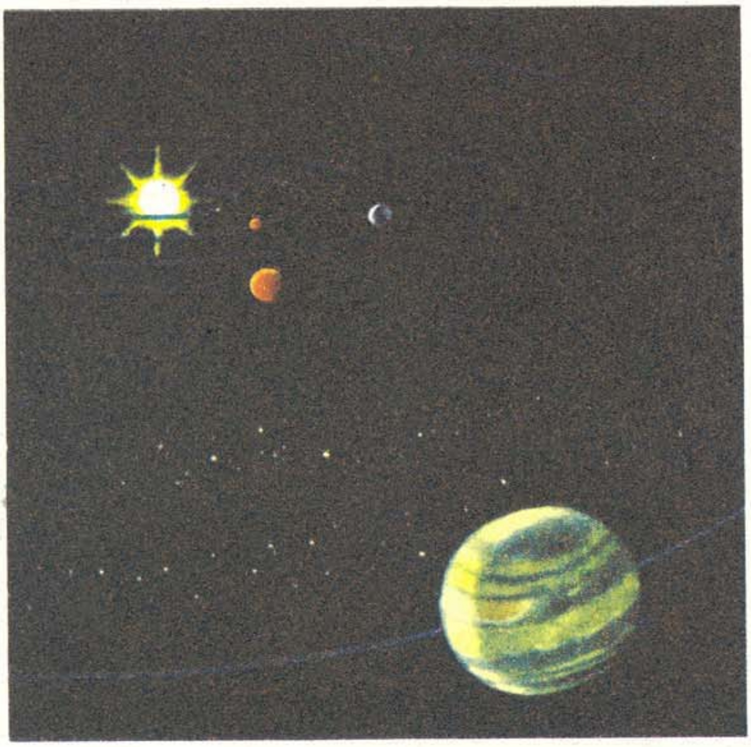

لەبابەت دومەوە، خۆی ئەرکدار دانا، کە وەک شتی ئاسمانی پاک‌و بێخەوش بێ‌و ناپاکی لەخۆی بسرێتەوەو بەئاو خۆبشواو خۆبێن خۆش‌بکا، جلکی خۆی خاوێن رابگرێ، لەبابەت خەڵکیشەوە ئەگەر گوڵ نەبێ دڕویش نەبێ واتا بتوانێ یارمەتی هەژاران‌و لێقەوماوان بدا.

لەبابەت سێوەمیشەوە، هەر وەک گۆ ئاسمانی‌یەکان لە بزوتندا بوو بیری لەبەدیهێنەری جیهان دەکردەوە تا ئەیتوانی لەهەواو هەوەسی نەوسانی خۆی دورە پەرێز رادەگرت‌و ئەرکی شەرشانی خۆی ئەنجام ئەدا، جا هەرکاتێ بەسەرکەندو کۆسبدا زاڵ‌دەبو، هەستی بەوە دەکرد کە لە خوانێزیک بۆتەوە (وبەرزبۆتەوەو گەیشتۆتە ئاسمان).

لەوە بەدوا دەکۆشا تاخۆی چاکو عالو سال بکاو بەتێڕوانیو بیرکردنەوە، تێگەیی کەپەسنی خوا دوجۆرە:

١ـ سیفاتی سبوتی وەک: زانست وزانین قودەرتو حیکمەت.

٢ـ سیفاتی سەلبی وەک: بیخەوشبون لە سیفاتی جیسم.

تێکۆشا تاپەسنی سبوتی لەخۆیدا جیٚبکاتەوە (تابتوانیٚ زانا، توانا، دانا، حەکیم، دلاٚواو دلٚلاوێن، کارزان، شیاو، ژنەوا... بیٚ).

بەپەسنی سەلبیش وەک (درۆ،شیرکو هاو بەشدانان، بوختان، بیٚ شەرەتو شۆنی) وخوی خراپو بەدفەڕانە لەخۆی دور بخاتەوە.

زۆر تەقالایداو چلەیکێشاو یادیخوای کرد تاگەیشتە پلەی خواناسیو عیرفانو خوی خۆبینیو بەدبینی لەخۆداڕنیو بەرەو لایبەدیهێنەرکشاو لەحەقدا تیاوەوگزینگی نوری خوا لە دلو هەناوی داو ئیترمالو سامان، ئاسمانو زەوی، بونەوەرانی، لەمێشکی خۆی دەرهاویشت، کەوتە، یادی خواو خۆیشی لەنێو تریژی خوادا ئەبینی، بێجکە لەزاتی حەق هیچ بونەورێکی بۆمانی هەمیشەیی، بەشیاو، نەدەزانی، تێگەیی کە هەر خوا خاوەنی جیهانە، هەر ئەویشە دەمێنیٚ (لِمَنِ الْمُلْكُ اليوم؟ لِلّٰهِ الواحِدِ القهّارِ) (س ئیبراهیم:٤٨).

جا ئەوە بو چوە میعراجو لەحیکمەتی خواگەییو رۆحو گیانی خۆی لەزریٚوارو زەریای خوا پاراوو تێراو کردو چوەسەر، سەربانی ئیشراقو فێری وتەیچاک، بیرکردنەوەی چاکو کردەوەی چاکبو، ئەوینی خوا لە شادەمارەکانیەوە دڵیەنێو گیانو رۆحو هەناوی، ئۆگری خوابو.

زیندوی کوری بێدار دوای ئەم گۆڕانو سورانەوە بەمۆڵکو مەلەکوتدا گەڕاوە سەرزەویو دنیای مەحسوسو لەکارو باری دنیاماندو بو، ئاگری ژیانی بەرزبونەوە لەدەرونیدا بڵێسەی ساندو ئەیویست بۆ ئەولا بکێشێو باڵ بگرێ.

جارێ تر بەریازەتو عیبادەت کردن خۆی گەیاندۆتە ئەوپلە بەرزو تەرزەو لەوێدا بۆماوەیەک بەتاسکە تاسک، مەلەباسکەی کردو لەوێوە دای لەشەقەی باڵو هاتەوە نێو هیلانەی دڵیخۆیو خەریکی خۆناسینو مەعریفەت بوو لەوێدا قەتیس ما تائەوشوێنەی هەردەمێ بیویستبا بەلیقای بەدیهێنەر دەگەییو هەر لەو نێزیک دەبوەوە تا لەوە زیاتر نێزیک بونەوە، گونجاو نەبو، نەدەشیا.

بەمحاڵە،مایەوە تابوە پەنجا ساڵانە، لەناکاو چاوی بەمرۆڤێ بەناوی ئەبسال کەوتو ئەو چریکە بەمجۆرەیە:

چیرۆکی سەلامانو ئەبسال:

لەجزیرێکدا لای سەرەندیب نێزیک بەجزیرەی زیندوی کوریبێدار، یەکێلەدینە ئاسمانیەکان لەبرەو دابو.

لەو جزیرەدا دولاوی خێرخواز بەناوی ئەبسالو سەلامان دەژیانو فێری ئەو دینە ببونو بەباشی پەیرەویان لەوە دەکردو زاراوەی ئەو دینەیان واتاو راوەت دەکرد لەزاتی خواو پەسنی خواو سزاو جەزاو خوا بەیەک زانینو پێغەرایەتیو رۆژی بەرێ دەکۆڵینەوەو بیرو رایان دەردەبرێ.

ئەبسال باشتر ئەچوە پناوانی شەریعەتو زۆر وردلێکیدەداوەو لە واتای رۆحانی ئاگدارتربو، بەڵام سەلامان زیاتر رواڵەتی شەریعەتی دەپاراستو لە لێکدانەوەو تەئویل کردن خۆی رادەگرت، بەڵام هەر دوکیان لەکارو کردەوەی زاهیرو حسێب لەنەفس کێشانو ملەبەملانێ کردن لەتەک هەوای نەوسو شەیتاندا خۆیان دەرەتان.

لەو شەریعەتەدا ریوایاتێ هەبو کە رزگار بونی لەتەریکبونو چلەکێشانو ریازەتا، دائەنا، فەرمودەی وایش هەبو کەمرۆڤی بۆتێکەڵ بون لەگەڵ کۆڕوکۆمەڵدا رێنوێنی دەکرد. ئەبسال تەریکو گۆشەگیربو، چونکا لایەنگری بیرکردنەوەو تێفکرین وتێروانین بو بەتەریکبون لەخەڵک باشتر بوزی بۆ دەخواردو بۆی مەیسەر دەبو. بەڵام سەلامان چووە نێوکۆڕو کۆمەڵگا وئەم رێگایەی بۆخۆی هەڵبژارد، چونکا لای وابو ئەگەر لەگەڵ خەڵک بێ لەبەد گومانیو بەدفەرێ دورئەبێتەوەو لەبفەی نەفسو شەیتان دەپارێزدرێ.

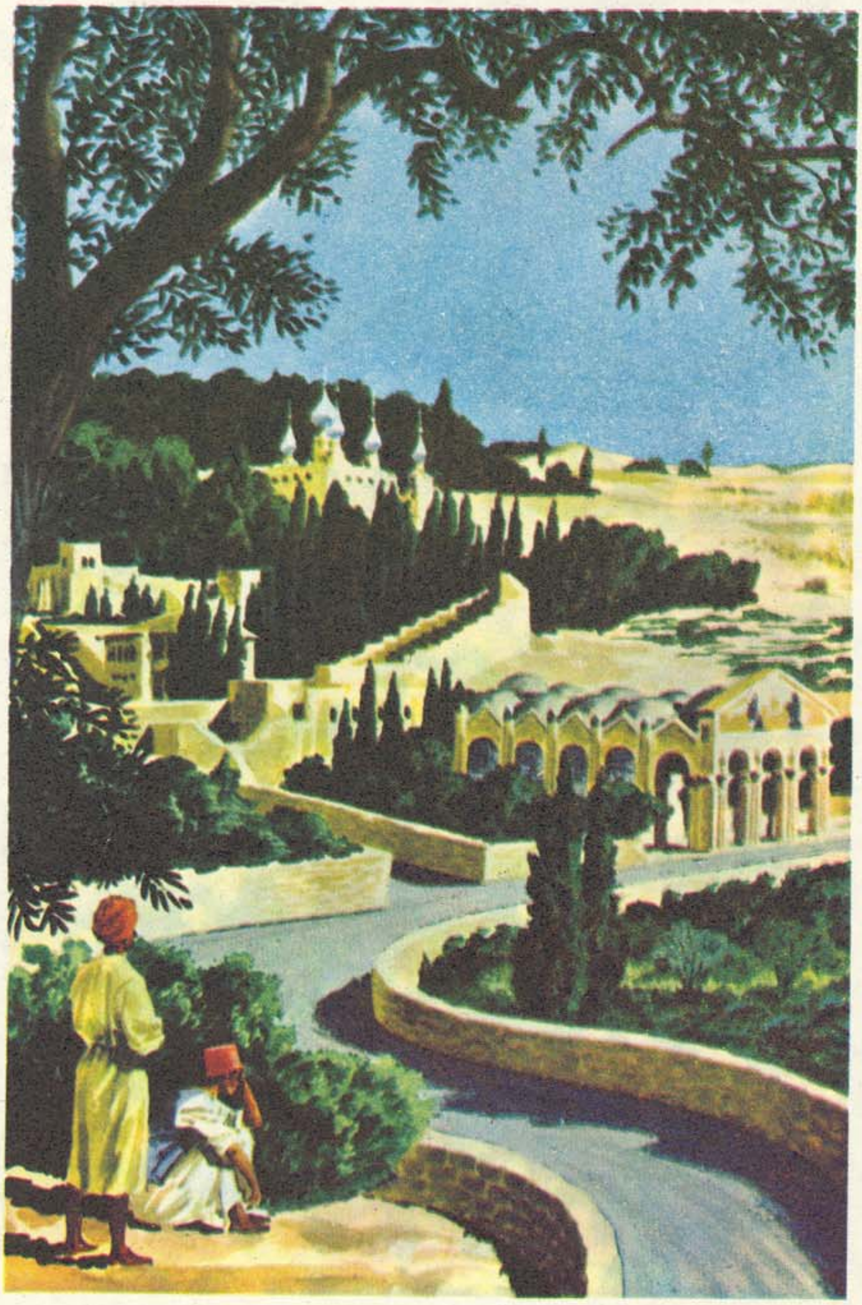

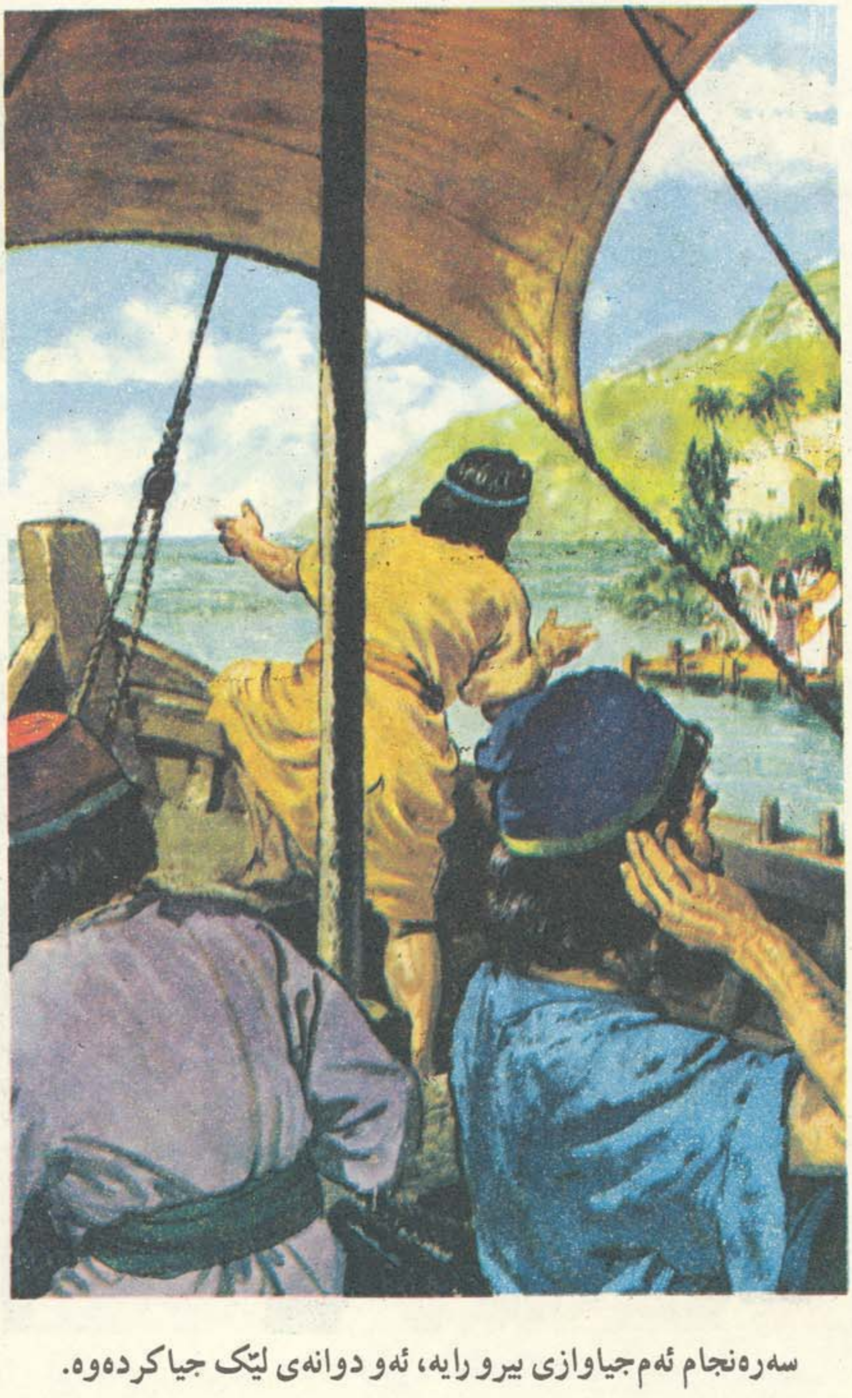

سەرەنجام ئەم جیاوازی بیرو رایە، ئەو دوانەی لێک جیاکردەوە.

ئەبسال وەسفی ئەوجزیرەی بیستبو کەزیندوی کوڕی بێداری تیابو، لە زۆر بونی نیعمەتو ئاوو هەوای خۆشی ئەوێ ئاگادار ببو، جا لەبەر ئەوە لێبرا بچێتە ئەوێو لەوێ رای بوێرێ.

هەرچی هەبو، فرۆشتی بەدراوەکەی لۆتکەیەکی بەکرێ گرتو هەندێ نانو تێشوو ئازوخەی سازکردو ئەوەی مابو بەسەر هەژاراندا، دابەشی کردو ماڵاوای لەسەلامانی دۆستی خۆیکردو سوار بوو مەلەوانان ئەویان گەیاندە، ئەو جزیرەو لەدەم بەستێن پیادەیان کردو لەو جیابونەوە.

ئەبسال لەو جزیرەدا مایەوەو خەریکی خوا پەرستیو بیرکردنەوە لە ناوی خوا بوو هەرکاتێکیش برسی دەبو لەمیوەی دارەکانی دەخوارد.

ماوەیەک بەو جۆرە بەیادی خواو رازو نیاز رای بواردو رۆژ بۆ رۆژ دەچوە نێو پەرژینی بارەگای خواو زیاتر بە خواناسی ناسیاو دەبو.

لەوسەردەمەدا زیندوی کوڕی بێدار لەغارێکدا خەریکی خوا دۆزی بو، حەوتوی جارێک بۆخواردن دەهاتە دەرێ.

لەسەرەتاوە ئەبسال وای دەزانی کەس لەو ناوەناوەدا نیە، زۆر خۆشخاڵ بو، دەی وت ئیترگوێم لەهەراو هوریای کەس نابێ.

تا رۆژێ لەرۆژان زیندوی کوڕی بێدار بۆنان خواردن لە غار هاتەدەرێو لەناکاو هەر دو تێک هەڵەنگوتنو چاویان بریە، یەکترو هەناسەیان تێکئاڵا.

ئەبسال بێدودڵی زانی کە ئەوە زاهیدو عابیدێکە، هەر وەک خۆی، بۆ عبادەت، تەریکبوەو هاتۆتە ئیرە، چونکا حەزی بەتەنیایی بو، نەچوەلایو خۆی پێ نەناساند.

بەڵام زیندوی کوڕی بێدار نەی دەزانی ئەوەچیەو کێیە، چونکا لەو ئاژەڵانە نەدەچو کە تائەو دەمە دیبونی، ئەبسال باڵاپۆشێکی پۆستینی لەبەرابو، کە زیندوی کوڕی بێدار لایوابو جلکی خۆرسکە، جا لەبەر ئەوە ماوەیەکی دورو درێژ راوەستاو بەواق ورمانەوە تەماشای ئەوی دەکرد.

ئەبسال ترساو لەبەر ئەوەی لەخۆیدوری بخاتەوە روی لێوەرسوراندو هەڵات، زیندوی کوڕی بێدار، بۆئەوەی بزانێ ئەوەچیەو بیناسێ بەراکردن بە دویکەوت، کاتێ دیتی ئەو زۆر بەتوندی دەڕوا خۆی لێشاردەوە تائەبسال وا بزانێ کە ئەو گەراوەتەوەو وازی لێهێناوە.

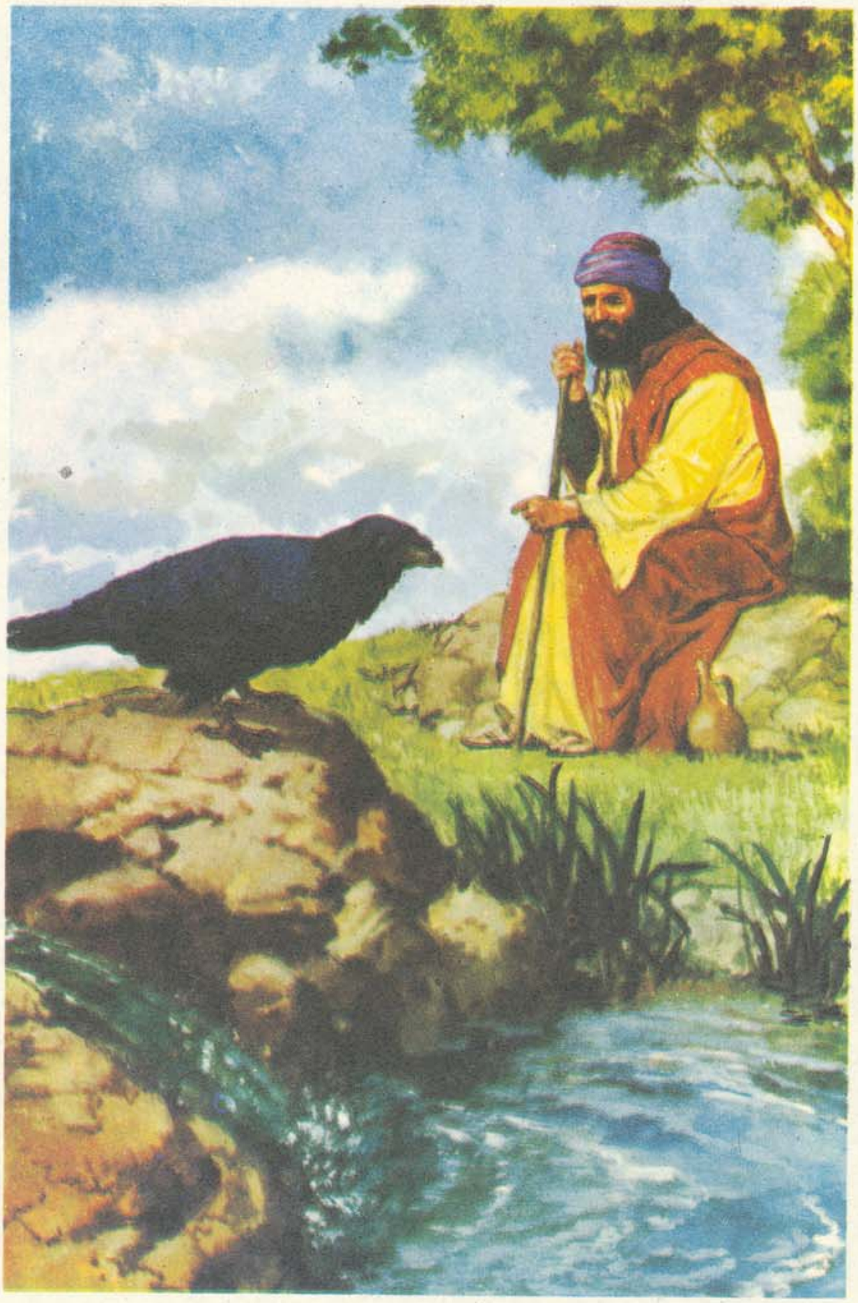

ئەبسال دەسیکرد بەنوێژو پارانەوە لەخوا، زیندوی کوڕیبێدار هێدیهێدی چوەلای تاوای لیٚنێزیک بوەوە کە دوعاو نزاکەی دەبیست گوێی لەگریانی بو، تیٚگەیی کەدەنگی لەدەنگی هیچئاژاڵێک ناچیٚ کاتیٚ جوان لەسەرو چاوی ورد بوەوە، ئەوی بەوێنەی خوٚی هاتە بەرچاو، زانی کە ئەو پوٚستینە خوٚرسک نیە، بەڵکو دەس کردەو هەر وەک جلک لەبەری کردوەو کاتیٚ گویٚ لەگریانو پارانەوەی ئەوگرتزانی، کەئەویش وەک خوٚی خواناسو عارفە، جا لەبەر ئەوە پییٚ خوٚش بو ببێتەدوٚستی.

جا هەر لەو سوٚینگەوە زیاتر لیٚنێزیک بوەوە، بە جوٚریٚ ئەبسال ترساو ویستی لەبەری رابکا، بەلاٚم زیندوی کوڕی بێدار بەری گرت کە نەتوانیٚ رابکا.

کاتیٚ، ئەبسال جوان سەرنجیدا دیتی بەپێستی ئاژاڵ خوٚی داپوٚشیوەو موەکانی درێژو ئاڵوٚزاوەو زوٚر توند ئەتوانیٚ هەڵیٚو رابکا، زوٚرترساو خوٚرپەنیشتە سەر دڵی، هاتە سەر ئەوە بەنەرمو نیانی بیدوێنیٚو دڵداری بداتەوەو بەقسە کردن، کەزیندوی کوڕی بێدار لیٚتیٚ نەدەگەیی لاواندیەوەو ئوٚگردار بونی خوٚی نیشاندا، زیندوی کوڕی بێداریش لەبەر ئەوەی لییٚ نەترسیٚ دەسی بەسەرو روی ئەبسالدا هێناو شادیو خوٚشی نیشاندا.

ئەبسال بەهەر زمانیٚ کە ئەیزانی قسەی لەگەڵدا کردو لییٚپرسیو کوٚشا کە قسەی خوٚی بەوحاڵی بکا، بەلاٚم بوٚی مەیسەر نەدەبو، زیندوی کوڕی بێدار نەی دەزانی چدەڵیٚ.

هەر دوکیان لەکاری یەکتر واقیان وڕما بو ئەبسال لەو خوٚراکە، کە لەگەڵ خوٚیدا بردبویە ئەو جزیرە، هەندێکی مابو، لەپێش زیندوی کوڕی بێداری دانا، بەلاٚم ئەو نەیدەزانی چیە؟ چونکا لەبەرا خواردەمەنییەکی وای نەدیبو.

ئەبسال خوٚی لەو خوٚراکەی خواردو خولکی ئەویشی کرد تابخوا، بەلاٚم چون نەیدەزانی چیە دەسی بوٚ نەدەبرد، ئەبسالیش هەرپییٚدائەگرت تابخوا جا چون کوڕی بێدار حەزی لەدوٚستی ئەو دەکرد ناچار خواردیو زوٚری پیٚ خوشبوو کەم کەم خوی بە ئەبسالەوە گرتو زمانی لیٚفێربوو توانی قسە بکا، ئەبسال پرسی لەکوێیوە هاتونە ئێرە؟

کوڕی بێدار بەسەرهاتی خۆی بۆگێڕایەوە کە بەشیری ئاسک گەورە بوە وباب و دایکی خۆی ناناسێ، بەڵام خوا دەناسێ، کاتێ ئەبسال ئەوانەی بیست بۆی دەرکەوت ئەوەی لەبابەت خوا، پەری، پەراوەی ئاسمانی، پێغەمبەران، رۆژی بەرێ، بەهەشت لەشەریعەت و دیندا بیستویەتی وێنەو میسالێکە لەوەی زیندوی کوڕی بێدار (بەخۆرسکی پاک و ئەقڵی ساغ) بۆی دەرکەوتوە.

ئەبسال دڵی کراوەو زانی کەدین بۆ مرۆڤ فیتریەو کوڕی بێداری بەمەزنهاتە بەرچاو، لێبڕا لیێ جیا نەبێتەوە.

زیندوی کوڕی بێداریش زۆرشتی لێ پرسی و ئەویش بەسەرهاتی خۆی و باری ژیان لەوجزیرەو قسەی خەڵک و داهاتنی دین و شەریعەتی لەبابەت خواو پێغەمبەران و ...بۆ گێرایەوە.

زیندوی کوڕی بێدار، گوێ راگرتبوو قسەکانی پێ باش بوو دژایەتی لەگەڵ دیتنەکەی خۆیدا نەدی، زانی کە هێنەری ئەو دینە راست بێژەو لەلایەن خواوەیە، جا لەبەر ئەوە بڕوای بەهێنەری ئەودینە هێناو بەپێغەمبەری زانی، لەپاشان لەداب و دەستوری باوی ئەو دینەی پرسی و ئەبسالیش، نوێژ، رۆژو، حەج، زەکات و ...بۆ بەیانکرد.

کوڕی بێداریش قەبوڵی کرد کەعەمەلیان پێ بکاو بیری کردەوە تافەلسەفەی ئەم دومەبەستە بزانێ:

١ـ بوچ پێغەمبەران بۆ رونکردنەوەی ئیلاهیات زیاتر لەمەسەلەی دنیایی کەڵکیان وەرگرتوەو لە فێر کردنی راستەو خۆ، خۆیان راگرتوە، بۆ وێنە (ثواب): وبەهەشتیانبەباخێ تەژی لەمیوە کە بەژێر دارەکانیدا ئاو بەخوڕ بێ و بچێ و پڕ بێ لە پەلەوەران و پەری و حۆری یا (عیقاب) دوژهیان بەئاگردانی پڕ گڕو پڕبڵێسە نواندوە.

۲ـ بوچ پێغەمبەر تەنیا ئەم جۆرە فەرزو پەرستینەی خستۆتە ئەستۆی ئۆمەتی خۆی، کۆکردنەوەی زێرو زیوو ماڵو موڵکو دراوی بەمەباح زانیوەو لەزۆر خواردنو خواردنەوەو ریباو سود خۆری نەهی کردوە؟

ئەو لای وابو ئەگەرخەڵک باوەڕ بەدین پەیدا بکا، بەرەو لای خوا دەڕواو خۆ لەکاری دزێو ناشیرین دەپارێزێ، ئیتر کوشتارو دزیو دەسبڕیو گزیو فزی نامێنێ.

زیندوی کوڕی بێدار بویی‌چبوە نێو ئەو بیرو خەیاڵەوە لای وابو هەمو کەس وەکو ئەو پاکو چاکە، ئاگای لەبیر کورتیو بیٚفەری ئەوان نەبو نەی دەزانی خەڵک خۆبینو بەدبینو هەندێ لەوانە وەک چوارپێن بەڵکو لەوانیش لاریٚترن[1].

چون مرۆڤێکی چاکو دڵلاوێن‌بوو دڵی بۆخەڵک دەسوتا ویستی بچێتە لای خەڵکو راستیان بۆرون بکاتەوەو لەو بارەوە تەگبیری بە ئەبسال کرد.

ئەبسالیش ئەوەی لاباش‌بو، هەردوکیان ئەوەیان پیٚچاک‌بو، بچن لەکەنارو بەستێنی زریوار دابنیشن تاخوا بویان‌برخسێنیٚو گەمییەک لەوێوە تێپەریٚو ئەوان‌بیا.

---

۱ ـ اولئک کالأنعام بَلْ هُم اَضَلُّ... (س۳:۱۷۹)